

До разової спеціалізованої вченої ради
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидати юридичних наук, професорки,
завідувачки кафедри цивільно-правових дисциплін Національного
університету «Острозька академія» Блащук Тетяни Володимирівни на
дисертацію Ксьондзика Юрія Юрійовича «Принцип добросовісності за
цивільним договірним правом України та скандинавських країн», подану
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Аналіз дисертації, автореферату та наукових публікацій здобувача за
темою дослідження дає підстави висловити такі міркування та висновки.

Актуальність теми дисертації. Дисертаційне дослідження Ю. Ю.
Ксьондзика присвячене актуальній та водночас недостатньо розробленій
проблематиці сучасного приватного права, а саме дослідженню принципу
добросовісності у цивільному договірному праві України крізь призму
порівняльно-правового аналізу зі скандинавськими правопорядками.
Обрана тема має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки
принцип добросовісності сьогодні перестав сприйматися виключно як одна
із загальних засад цивільного законодавства і дедалі більше набуває
значення універсального регулятора договірних відносин, який визначає
стандарти поведінки учасників цивільного обороту, впливає на тлумачення
договору, оцінку здійснення суб'єктивних прав та виконання цивільних
обов'язків.

Актуальність дослідження значною мірою обумовлена сучасними
тенденціями розвитку європейського приватного права. Процеси
гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу
актуалізують необхідність переосмислення традиційних категорій

цивільного права крізь призму загальних принципів права, серед яких добросовісність посідає центральне місце. У сучасних модельних актах європейського договірного права, міжнародних уніфікаційних документах та практиці європейських судів принцип добросовісності розглядається не лише як морально-етична вимога, а як юридичний критерій оцінки поведінки сторін, інструмент забезпечення балансу приватних інтересів та механізм коригування формально визначених договірних конструкцій. У зв'язку з цим звернення автора до європейських та скандинавських моделей договірного регулювання є своєчасним і цілком виправданим.

Особливу наукову цінність дослідженню надає обраний порівняльно-правовий аспект. Якщо у вітчизняній цивілістичній літературі увага переважно приділяється порівнянню українського права із законодавством Німеччини, Франції або практикою Суду Європейського Союзу, то скандинавські правові системи залишаються недостатньо дослідженими. Водночас саме вони виробили самобутню модель договірного права, у якій функції принципу добросовісності реалізуються через принцип лояльності, розвинену судову практику та систему додаткових договірних обов'язків сторін. Аналіз цієї моделі дозволяє розширити наукові уявлення про можливі форми реалізації принципу добросовісності та оцінити перспективи використання окремих елементів скандинавського досвіду у процесі модернізації українського цивільного законодавства.

Не менш важливою є і практична складова дослідження. Верховний Суд останніми роками активно формує практику застосування принципу добросовісності під час вирішення приватноправових спорів, використовуючи доктрини *venire contra factum proprium*, *estoppel*, заборони зловживання правом, захисту легітимних очікувань та інші правові конструкції. Разом із тим законодавче регулювання не містить достатньо чітких критеріїв визначення меж застосування принципу добросовісності,

що нерідко зумовлює неоднакове застосування судами відповідних положень цивільного законодавства. За таких умов наукове осмислення змісту принципу добросовісності, його співвідношення із принципами справедливості, розумності, свободи договору та заборони зловживання правом має істотне значення як для розвитку цивілістичної доктрини, так і для забезпечення єдності судової практики.

У цілому слід констатувати, що дисертація присвячена актуальній науковій проблемі, яка відповідає сучасним тенденціям розвитку приватного права України та європейського договірного права.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103). Тему дисертації затверджено у вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 6 від 28 жовтня 2023 року).

У межах цих наукових тем здобувачем публікувалися наукові статті, виголошувалися тези доповідей, а отримані у дисертації висновки та запропоновані практичні рекомендації органічно вписуються в загальний контекст відповідних досліджень. Отже, тема дисертації тісно пов'язана з

пріоритетними науковими планами кафедри та відповідає стратегічним напрямам розвитку юридичної науки в Україні.

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження сформульована автором чітко, логічно та відповідає актуальності обраної тематики. Вона полягає у комплексному теоретико-правовому та порівняльно-правовому аналізі принципу добросовісності у цивільному договірному праві України та скандинавських країн, а також у розробленні пропозицій щодо вдосконалення концепції принципу добросовісності в українському договірному праві з урахуванням скандинавського правового досвіду. Така постановка мети свідчить про прагнення здобувача не лише дослідити існуючі доктринальні підходи, а й запропонувати власне бачення напрямів подальшого розвитку національного цивільного законодавства в умовах європейської інтеграції.

Поставлені у дисертації завдання є взаємопов'язаними, достатньо деталізованими та повною мірою забезпечують досягнення визначеної мети. Вони охоплюють дослідження джерел цивільного договірного права України та скандинавських країн, визначення поняття і правової природи принципу добросовісності, аналіз принципу лояльності як характерного елемента скандинавської договірно-правової моделі, дослідження особливостей реалізації принципу добросовісності на всіх стадіях договірного процесу, а також вивчення впливу модельних актів європейського договірного права на формування сучасної концепції добросовісності. Завершальним і закономірним елементом дослідження є розроблення пропозицій щодо вдосконалення українського договірного права з урахуванням результатів проведеного порівняльно-правового аналізу.

Завдання повністю узгоджуються з метою дослідження та охоплюють як загальнотеоретичні, так і прикладні аспекти.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційне дослідження Ю. Ю. Ксьондзика свідчить про належний рівень виконання поставленого наукового завдання та сформованість у здобувача сучасної методологічної культури наукового дослідження. Обрана методологія є адекватною предмету, меті та завданням роботи, а її практичне застосування забезпечило комплексний аналіз принципу добросовісності у цивільному договірному праві України та скандинавських країн. Автор не обмежився виключно догматичним аналізом законодавства, а поєднав його з історико-правовим, порівняльно-правовим, системним і функціональним підходами, що дозволило всебічно дослідити еволюцію, сучасний зміст та особливості функціонування принципу добросовісності у різних правових системах.

Позитивної оцінки заслуговує використання формально-логічного (догматичного) методу, за допомогою якого автор послідовно досліджує правову природу принципу добросовісності, його місце серед засад цивільного законодавства, співвідношення із принципами справедливості, розумності, заборони зловживання правом та іншими категоріями приватного права. Застосування прийомів аналізу, синтезу, індукції та дедукції дало змогу сформулювати низку власних висновків щодо змісту принципу добросовісності, його функцій та особливостей реалізації на різних стадіях договірного процесу. Водночас автор демонструє вміння критично оцінювати існуючі доктринальні підходи, аргументовано обґрунтовуючи власну позицію щодо спірних питань цивілістичної науки.

Одним із найбільш вагомих методологічних здобутків роботи є широке застосування порівняльно-правового методу. Його використання не обмежується формальним зіставленням положень законодавства України та скандинавських країн, а передбачає дослідження особливостей

функціонування відповідних правових інститутів, їх історичного розвитку, судової практики, доктринальних концепцій та місця у відповідних правових системах. Саме такий підхід дозволив авторів обґрунтувати спільні та відмінні риси українського принципу добросовісності та скандинавського принципу лояльності, а також сформулювати пропозиції щодо можливості використання окремих елементів скандинавського досвіду у вітчизняному договірному праві.

Важливе значення для досягнення поставленої мети мало застосування історико-правового методу, який дав можливість простежити генезу принципу добросовісності від римсько-правової концепції *bona fides* до його сучасного нормативного закріплення у цивільному законодавстві України, скандинавських держав та модельних актах європейського договірного права. Системно-функціональний підхід забезпечив дослідження принципу добросовісності як складової системи цивільного права, визначення його функціонального призначення на різних стадіях договірних правовідносин та встановлення взаємозв'язків із іншими елементами механізму договірного регулювання.

Разом із тим заслуговує на позитивну оцінку використання методів правового моделювання та правового прогнозування. Завдяки їх застосуванню автор не лише узагальнює чинний стан наукової доктрини та законодавства, а й формулює власні пропозиції щодо вдосконалення концепції принципу добросовісності у цивільному договірному праві України з урахуванням європейських та скандинавських підходів.

Поєднання цих методів забезпечило наукову обґрунтованість висновків та підтвердило належне володіння здобувачем сучасною методологією дослідження.

Достовірність і обґрунтованість результатів.

Результати дисертаційного дослідження Ю. Ю. Ксьондзика є достатньо достовірними та належним чином обґрунтованими. Їх переконливість забезпечується насамперед комплексним характером проведеного дослідження, логічною побудовою роботи, використанням взаємодоповнюваних загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, а також широкою нормативною, доктринальною та практичною базою, яка стала підґрунтям для формулювання основних висновків дисертації.

Важливою передумовою достовірності отриманих результатів є опрацювання автором значного масиву джерел національного, зарубіжного та міжнародного походження. У роботі проаналізовано положення цивільного законодавства України, нормативно-правових актів Данії, Швеції, Норвегії та інших скандинавських держав, модельних актів європейського договірного права, зокрема Принципів європейського договірного права (PECL), Проєкту загальної довідкової схеми європейського приватного права (DCFR), Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА (UNIDROIT Principles), а також матеріали судової практики та сучасні наукові праці українських і зарубіжних дослідників. Такий широкий спектр використаних джерел дозволив автору здійснити всебічний порівняльно-правовий аналіз та забезпечити належний рівень аргументованості сформульованих висновків.

Достовірність результатів підтверджується також послідовністю викладу матеріалу. Автор будує дослідження за принципом поступового переходу від аналізу загальнотеоретичних засад принципу добросовісності та його місця у системі цивільного права до дослідження особливостей реалізації цього принципу на окремих стадіях договірного процесу, а надалі до аналізу європейських модельних актів та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства. Така структура забезпечує

внутрішню логіку дослідження, а висновки кожного розділу послідовно випливають із проведеного аналізу та знаходять своє узагальнення у загальних висновках дисертації.

Позитивної оцінки заслуговує і те, що значна частина авторських висновків ґрунтується не лише на аналізі нормативних положень, а й на дослідженні сучасної судової практики України, практики скандинавських держав та положень європейських модельних актів. Це дозволило автору уникнути виключно теоретичного характеру дослідження та надати сформульованим висновкам практичної спрямованості. Особливо це стосується аналізу принципу добросовісності на різних стадіях договірного процесу, дослідження доктрин *culpa in contrahendo*, *venire contra factum proprium*, *estoppel*, а також обґрунтування ролі принципу лояльності у скандинавському договірному праві.

Таким чином, можна констатувати, що результати дисертаційного дослідження є достатньо обґрунтованими, внутрішньо узгодженими та базуються на комплексному аналізі нормативного матеріалу, сучасної доктрини, судової практики й порівняльно-правових досліджень. Це дає підстави вважати сформульовані автором висновки та пропозиції достовірними, науково аргументованими і такими, що можуть бути використані для подальшого розвитку доктрини цивільного договірного права та вдосконалення правозастосовної практики.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація містить значний обсяг нових наукових знань, що відображають як оригінальні результати, отримані автором вперше, так і вдосконалення окремих положень попередніх досліджень. Зміст дисертації свідчить, що більшість положень, віднесених автором до наукової новизни, є взаємопов'язаними, логічно випливають із проведеного дослідження та

достатньо аргументовані положеннями законодавства, сучасної доктрини і порівняльно-правового аналізу.

Безперечною перевагою роботи є те, що автор уперше здійснив комплексне дослідження принципу добросовісності крізь призму скандинавської правової традиції, яка до цього часу практично не була предметом самостійного наукового аналізу у вітчизняній цивілістиці. На відміну від більшості українських досліджень, орієнтованих переважно на німецьку, французьку чи загальноєвропейську доктрину, дисертант звернувся до аналізу правових систем Данії, Норвегії та Швеції, обґрунтувавши особливості функціонування принципу лояльності як самобутньої форми реалізації принципу добросовісності у скандинавському договірному праві. Такий підхід істотно розширює сучасні наукові уявлення про моделі реалізації загальних принципів приватного права та має самостійне наукове значення.

До вагомих результатів дослідження слід віднести авторське обґрунтування функціональної спорідненості українського принципу добросовісності та скандинавського принципу лояльності, визначення їх спільного призначення у забезпеченні чесності, справедливості, взаємної довіри та стабільності договірних відносин. Науковий інтерес становить також запропонована характеристика принципу лояльності як поведінкового стандарту, що реалізується через судову практику, систему додаткових договірних обов'язків та механізми захисту легітимних очікувань сторін. Позитивної оцінки заслуговує прагнення автора систематизувати функції цього принципу та визначити критерії його застосування на різних стадіях договірного процесу.

Заслуговують на увагу й інші наукові результати, зокрема запропоноване авторське визначення принципу добросовісності як універсального стандарту поведінки учасників цивільних правовідносин,

висновки щодо особливостей реалізації доктрини *culpa in contrahendo* у скандинавському праві, визначення критеріїв виникнення обов'язку лояльності під час переговорного процесу, а також комплексний аналіз ролі принципу добросовісності на стадіях укладення, виконання, зміни та припинення цивільно-правового договору. Ці положення характеризуються достатнім рівнем наукової аргументації та свідчать про самостійність проведеного дослідження.

Важливим елементом наукової новизни є дослідження місця принципу добросовісності у сучасному європейському договірному праві. Автор не обмежився аналізом окремих положень модельних актів, а здійснив їх комплексне порівняння із національними правопорядками України та скандинавських держав, обґрунтувавши роль Принципів європейського договірного права, Проекту загальної довідкової схеми європейського приватного права (DCFR) та Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА у формуванні сучасної концепції добросовісності. Такий підхід дозволив автору сформулювати рекомендації щодо подальшої гармонізації українського договірного законодавства з європейськими стандартами приватного права.

Загалом результати дисертаційного дослідження характеризуються належним рівнем наукової новизни, містять елементи авторського підходу до вирішення окремих теоретичних проблем цивільного договірного права та мають як доктринальне, так і прикладне значення. Сформульовані висновки і рекомендації можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, законотворчій діяльності, правозастосовній практиці та навчальному процесі під час викладання дисциплін цивільно-правового циклу.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження Ю. Ю. Ксьондзика полягає у тому, що сформульовані автором теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані для подальшого вдосконалення цивільного договірної законодавства України, розвитку правозастосовної практики, а також у науковій та освітній діяльності. Запропоновані підходи до розуміння принципу добросовісності та визначення його ролі на різних стадіях договірної процесу мають прикладне значення для забезпечення однакового застосування норм цивільного законодавства й формування послідовної судової практики.

Практичний інтерес становлять рекомендації автора щодо врахування окремих елементів скандинавського договірної права у процесі вдосконалення українського законодавства. Насамперед це стосується розвитку доктрини переддоговірної відповідальності (*culpa in contrahendo*), уточнення змісту додаткових договірних обов'язків сторін, застосування принципу добросовісності як критерію оцінки поведінки учасників договірних відносин, а також використання механізмів захисту легітимних очікувань, співробітництва сторін та запобігання суперечливій поведінці під час укладення, виконання, зміни й припинення договору. Запропоновані висновки можуть бути використані при подальшому реформуванні положень Цивільного кодексу України та інших актів приватного законодавства.

Окремого позитивного відзначення заслуговує орієнтація дисертації на потреби сучасної правозастосовної практики. Висновки автора щодо функціонального призначення принципу добросовісності, співвідношення добросовісності із принципами справедливості, розумності, пропорційності та заборони зловживання правом можуть бути використані судами під час вирішення спорів, пов'язаних із укладенням, виконанням, зміною та припиненням цивільно-правових договорів. Вони також можуть сприяти

формуванню більш уніфікованих підходів до застосування відповідних правових доктрин у практиці Верховного Суду.

Результати проведеного дослідження мають також вагоме значення для розвитку цивілістичної науки. Автором здійснено систематизацію сучасних наукових підходів до розуміння принципу добросовісності, узагальнено положення української, скандинавської та європейської правової доктрини, що створює належне підґрунтя для подальших наукових досліджень проблематики загальних принципів цивільного права, договірного регулювання та гармонізації приватного права України з європейськими правовими стандартами.

Таким чином, практичне значення дисертаційного дослідження є достатньо вагомим і полягає у можливості використання його результатів у законотворчій діяльності, правозастосовній практиці, подальших наукових дослідженнях та навчальному процесі. Це свідчить про прикладну спрямованість роботи та підтверджує її цінність не лише для розвитку цивілістичної доктрини, а й для вдосконалення практики правового регулювання договірних відносин в Україні.

Особистий внесок здобувача.

Дисертаційне дослідження Ю. Ю. Ксьондзика є самостійно виконаною науковою працею, у якій сформульовано авторські теоретичні положення, висновки та пропозиції щодо вдосконалення концепції принципу добросовісності у цивільному договірному праві України з урахуванням скандинавського правового досвіду. Зміст дисертації, логіка викладу матеріалу, характер проведеного порівняльно-правового аналізу та сформульовані висновки свідчать про особистий творчий характер виконаної роботи й належний рівень самостійності здобувача при вирішенні поставлених наукових завдань.

Особистий внесок автора полягає насамперед у здійсненні комплексного порівняльно-правового дослідження принципу добросовісності у цивільному договірному праві України та скандинавських країн, розробленні авторських підходів до визначення його правової природи, функцій та особливостей реалізації на різних стадіях договірному процесу. Саме здобувачем запропоновано комплексне бачення співвідношення принципу добросовісності та принципу лояльності, сформульовано авторське визначення принципу добросовісності, узагальнено особливості застосування доктрини *culpa in contrahendo* у скандинавському праві, а також обґрунтовано можливості використання окремих елементів скандинавського досвіду для розвитку українського цивільного договірному права.

Окремої уваги заслуговує аналіз автором європейських модельних актів договірному права, судової практики та сучасних наукових концепцій, що дозволило сформулювати власні рекомендації щодо вдосконалення національної доктрини й практики застосування принципу добросовісності. Отримані результати є наслідком самостійного наукового пошуку, критичного аналізу наукових джерел та комплексного використання методів юридичного дослідження.

У дисертації наявна одна публікація, підготовлена у співавторстві з науковим керівником, яка присвячена принципу добросовісності у модельних актах європейського договірному права. Разом із тим наведені у дисертації результати дослідження, наукові положення та висновки, винесені на захист, є особистим науковим доробком здобувача, а їх самостійний характер не викликає сумнівів. Інші наукові праці за темою дисертації виконані автором одноосібно.

Таким чином, аналіз змісту дисертації, опублікованих наукових праць та представлених результатів дослідження дає підстави зробити висновок,

що всі основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, належать особисто Ю. Ю. Ксьондзику, характеризуються самостійністю виконання та відображають його власний внесок у розвиток науки цивільного права.

Апробація результатів дисертації.

Результати дисертаційного дослідження Ю. Ю. Ксьондзика пройшли належну апробацію, що підтверджує їх наукову обґрунтованість та відповідність сучасному рівню розвитку цивілістичної науки. Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції дисертації були представлені на науковому форумі, де стали предметом професійного обговорення, що дозволило авторові перевірити обґрунтованість сформульованих наукових положень та врахувати результати їх наукової дискусії під час завершення дослідження. Зокрема, результати дисертаційної роботи були апробовані на Всеукраїнській науковій конференції «Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни» (м. Одеса, 3 грудня 2025 року).

Позитивної оцінки заслуговує також те, що результати дослідження не залишилися виключно на рівні теоретичних розробок. Як зазначено у дисертації, наукові концепції, висновки та рекомендації автора були використані під час підготовки лекцій і навчально-методичних матеріалів у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, що підтверджено відповідним актом про впровадження результатів наукових досліджень. Це свідчить про практичну цінність отриманих результатів та їх придатність для використання в освітньому процесі під час викладання дисциплін цивільно-правового циклу.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження пройшли належну наукову апробацію, були представлені фаховому науковому середовищу, отримали відображення у наукових публікаціях та впроваджені в освітній процес. Це підтверджує достатній рівень їх наукової зрілості,

практичної цінності та відповідність вимогам, що ставляться до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Оформлення дисертаційного дослідження. Дисертація Ю. Ю. Ксьондзика підготовлена у відповідності до чинних нормативних вимог і стандартів, що висуваються до наукових робіт цього рівня. Текст викладений державною мовою, дотримується норм наукового стилю та не містить граматичних чи орфографічних похибок. Виклад матеріалу вирізняється логічною послідовністю, ясністю формулювань і коректним використанням спеціальної термінології. Основні положення, висновки та рекомендації структуровані у логічному порядку та ґрунтуються на цілісному системному підході до дослідження.

Структура дисертації. Структура дисертаційного дослідження є логічною, внутрішньо узгодженою та повною мірою відповідає поставленій меті, завданням і предмету дослідження. Робота побудована за класичною для юридичних досліджень схемою, що забезпечує послідовний перехід від загальнотеоретичних засад до аналізу прикладних аспектів реалізації принципу добросовісності та формулювання авторських висновків і рекомендацій. Така побудова дозволила автору комплексно розкрити обрану проблематику та забезпечити належний рівень аргументованості сформульованих наукових положень.

Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура є обґрунтованою і забезпечує системний розгляд проблематики дослідження. Перший розділ присвячений дослідженню поняття та правової природи принципу добросовісності у цивільному договірному праві України та скандинавських країн. У другому розділі проаналізовано особливості реалізації принципу добросовісності на основних стадіях договірної

процесу. Третій розділ логічно завершує дослідження аналізом джерел європейського договірного права та їх впливу на формування сучасної концепції добросовісності в Україні та скандинавських країнах.

Обсяг дисертації є достатнім для розкриття заявленої теми, а співвідношення теоретичного, порівняльно-правового та прикладного матеріалу видається збалансованим. Виклад матеріалу характеризується послідовністю, науковою аргументованістю та логічністю. Загалом структура дисертації відповідає вимогам, що ставляться до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальності 081 «Право».

Дотримання академічної доброчесності. Ознайомлення з текстом дисертації та опублікованими працями Ю. Ю. Ксьондзика показує, що здобувач відповідально дотримується принципів академічної доброчесності. У роботі не виявлено фактів академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів. Дисертація підготовлена самостійно, а проміжні результати дослідження своєчасно публікувалися у фахових виданнях, що свідчить про поступальну реалізацію наукового задуму та відкритість до перевірки науковою спільнотою.

Кількість і статус публікацій цілком відповідають встановленим критеріям: всі вони належним чином проіндексовані, мають рецензії фахівців і містять посилання на джерела, звідки запозичено ідеї чи дані. Таким чином, науковий доробок, представлений у дисертації, є оригінальним інтелектуальним продуктом здобувача, а сама робота відповідає вимогам академічної доброчесності, передбаченим чинним законодавством і нормативними актами МОН України.

Дискусійні положення та зауваження. Високо оцінюючи дисертаційну роботу та її результати, вважаємо за потрібне відзначити кілька положень, що мають дискусійний характер або потребують

додаткових уточнень. Ці зауваження не стільки критичні, скільки спрямовані на розгортання наукової дискусії та допоможуть глибше зрозуміти окремі аспекти теми.

Зокрема:

1. Потребує додаткової аргументації висновок автора щодо доцільності запозичення скандинавського функціонального підходу до розуміння джерел цивільного договірної права для української правової системи. Автор обґрунтовує можливість використання функціонального підходу, за якого визначальним критерієм застосування джерел права є їх здатність забезпечувати справедливе та ефективне вирішення договірних спорів. Водночас така пропозиція потребує більш ґрунтовного аналізу її відповідності українській континентальній правовій традиції, конституційним засадам системи джерел права та усталеній ролі закону як основного регулятора приватноправових відносин. Доцільно було б більш детально окреслити межі такого запозичення та можливі ризики його практичного застосування.

2. Дискусійним видається авторський висновок про функціональну тотожність українського принципу добросовісності та скандинавського принципу лояльності. Безперечно, обидві категорії виконують близькі регулятивні функції та спрямовані на забезпечення справедливості договірних відносин. Разом із тим принцип лояльності сформувався в інших історичних, доктринальних та інституційних умовах, значною мірою спирається на судову практику і має інший механізм реалізації. Тому висновок про їх функціональну еквівалентність потребує більш чіткого розмежування спільних і відмінних ознак, а також визначення меж використання скандинавської моделі в українському праві.

3. Певну наукову дискусію викликає запропоноване автором визначення принципу добросовісності як універсального стандарту

поведінки учасників цивільних правовідносин. Запропонована дефініція є змістовною та комплексною, однак вона охоплює значну кількість окремих вимог до поведінки сторін (чесність, відкритість, розумність, послідовність, врахування інтересів контрагента, сприяння досягненню мети договору тощо), що певною мірою ускладнює відмежування власне принципу добросовісності від інших загальних принципів цивільного права. У зв'язку з цим доцільно було б більш чітко визначити критерії, які дозволяють відокремити зміст принципу добросовісності від принципів справедливості, розумності та свободи договору.

4. Потребують подальшого обґрунтування окремі пропозиції щодо імплементації скандинавських механізмів регулювання договірних відносин у національне законодавство. Автор справедливо звертає увагу на ефективність окремих правових конструкцій скандинавських країн, однак процес їх адаптації до українського правопорядку має враховувати істотні відмінності у системі джерел права, ролі судового прецеденту, особливостях правозастосовної практики та рівні розвитку договірної доктрини. Саме тому окремі рекомендації щодо рецепції скандинавського досвіду потребують більш детального аналізу механізмів їх практичного впровадження.

5. Дискусійним видається підхід автора до визначення ролі принципу добросовісності як універсального регулятора всіх стадій договірного процесу. Безперечно, сучасна цивілістична доктрина визнає істотне значення цього принципу під час укладення, виконання, зміни та припинення договору. Водночас дисертація залишає відкритим питання про критерії визначення меж судового розсуду при застосуванні принципу добросовісності. Посилення ролі оціночних категорій завжди пов'язане з ризиком надмірної дискреції суду, що може впливати на принцип правової визначеності. На нашу думку, ця проблема заслуговує на більш ґрунтовне

дослідження та могла б стати окремим напрямом подальших наукових розвідок.

Наведені зауваження мають переважно дискусійний характер, не стосуються принципових положень дисертації, не знижують загального позитивного враження від проведеного дослідження і не впливають на його наукову цінність. Вони є свідченням актуальності обраної проблематики, складності досліджуваних питань та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових пошуків автора.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження Ксьондзика Юрія Юрійовича «Принцип добросовісності за цивільним договірним правом України та скандинавських країн» за своїм змістом, науковим рівнем та отриманими результатами повністю відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних праць на здобуття ступеня доктора філософії. Робота характеризується високою актуальністю, значною науковою новизною, ґрунтовною теоретичною і методологічною базою, достовірністю і обґрунтованістю висновків, а також вагомим практичним внеском у розвиток правової науки і практики. Дисертація відповідає всім критеріям та положенням Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, із змінами, внесеними постановами КМУ № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), Вимогам до оформлення дисертації (затвердженим наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 р., із змінами, внесеними наказом МОН № 759 від 31.05.2019 р.), Порядку присудження ступеня доктора філософії (затвердженому постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44, із змінами, внесеними постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

На підставі наведеного Ксьондзик Юрій Юрійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»).

кандидатка юридичних наук,
професорка, завідувачка кафедри
цивільно-правових дисциплін
Національного університету
«Острозька академія»

Тетяна БЛАЩУК